

איסור מלאכה בשבת

"ששת ימים תעבד, ועשית כל-מלאכתך. ויום, השביעי--שבת, לה' אלהיך: לא-תעשה כל-מלאכה אתה ובנך ובתך, עבדך ועבדך ובהמתך, וגרך, אשר בשעריך (שמות, כ, ח-ט).

איסורים בשבת דאורייתא

"לא תבצעו אש בכל משבתיכם ביום השבת" (שמות, לה, ג).

"לב ויהיו בני-ישראל, במדבר; וימצאו, איש מקשש עצים--ביום השבת. לג ויקריבו אתו, המצאים אתו מקשש עצים--אל-משה, ואל-אהרן, ואל, כל-העדה. לד ויניחו אתו, במשמר: כי לא פרש, מה-יעשה לו. לה ויאמר ה' אל-משה, מות יומת האיש; רגום אתו באבנים כל-העדה, מחוץ למחנה. לו ויצאו אתו כל-העדה, אל-מחוץ למחנה, וירגמו אתו באבנים, וימת: כאשר צוה ה' את-משה" (במדבר ט"ו).

"ששת ימים תעבד, וביום השביעי תשבת; בחריש ובקציר, תשבת" (שמות, לד, כא)

"ראו כי ה' נתן לכם השבת על כן הוא נתן לכם ביום הששי לחם יומים שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי" (שמות טז, כט).

היסוד למלאכות האסורות

"ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם: ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' כל העשה בו מלאכה יומת: לא תבצעו אש בכל משבתיכם ביום השבת: פ ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה' לאמר: קחו מאתכם תרומה לה' כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה'... וכל חכם לב בכם יבאו ויעשו את כל אשר צוה ה'" (שמות לה, א-ה, י)

"וידבר ה' אל-משה לאמר. ראה קראתי בשם בצלאל בן-אורי בן-חור למטה יהודה. ואמלא אתו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ובידעת ובכל-מלאכה. לחשב מחשבת לעשות בזהב ובכסף ובנחשת. ובחרשת אבן למלאת ובחרשת עץ לעשות בכל-מלאכה.... ויאמר ה' אל-משה לאמר. ואתה דבר אל-בני ישראל לאמר אך את-שבתתי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם לדרתים לדעת כי אני ה' מקדשכם. ושמרתם את-השבת כי קדש הוא לכם מחלליה מות יומת כי כל-העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה. ששת ימים יעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון קדש לה' כל-העשה מלאכה ביום השבת מות יומת." (שמות לא, א-ט)

ל"ט מלאכות אסורות

"אבות מלאכות ארבעים חסר אחת. (א) הזרע. (ב) והחורש. (ג) והקוצר. (ד) והמעמר. (ה) הדש. (ו) והזורה. (ז) הבורר. (ח) הטוחן. (ט) והמרקד. (י) והלש. (יא) והאופה. (יב) הגוזז את הצמר. (יג) המלבנו. (יד) והמנפצו. (טו) והצובעו. (טז) והטווה. (יז) והמסד. (יח) והעושה שני בתי גירין. (יט) והאורג שני חוטין. (כ) והפוצע שני חוטין. (כא) הקושר. (כב) והמתיר. (כג) והתופר שתי תפירות. (כד) הקורע על מנת לתפר שתי תפירות. (כה) הצד צביו. (כו) השוחטו. (כז) והמפשיטו. (כח) המולחו. (כט) והמעבד את עורו. (ל) והמוחקו. (לא) והמחתכו. (לב) הכותב שתי אותיות. (לג) והמוחק על מנת לכתב שתי אותיות. (לד) הבונה. (לה) והסותר. (לו) המכבה. (לז) והמבעיר. (לח) המכה בפטיש. (לט) המוציא מרשות לרשות. הרי אלו אבות מלאכות ארבעים חסר אחת." (משנה, שבת, ז, ב)

אבות מלאכה ותולדות מלאכה

"כולהו אבות מלאכות ממשכן גמרינן להו במסכת שבת" (רש"י על בבלי, בבא קמא, ב, א)

"התולדה היא המלאכה הדומה לאב מאלו האבות. כיצד? המחנתך את הירק מעט לבשלו הרי זה חייב, שזו המלאכה תולדת טחינה. שהטוחן לוקח גוף אחד ומחלקו לגופים הרבה, וכל העושה דבר הדומה לזה הרי זה תולדת טוחן". (רמב"ם, משנה תורה, הלכות שבת, ז, ה)

מהלך הדיון (לפי פסיקת הרב יוסף סוראני)

א. איסור בישול בשבת הוא רק באש
"מבואר בגמ' בפסחים (מא.) שאין בישול בשבת אלא באש. שם מבואר שהמבשל בחמי טבריה בשבת פטור- משום שהבישול לא נעשה בתולדות האור".

"**כך גם עולה מהגמ' בשבת (לח:)** שמהתורה לא נאסר בישול אלא באור ובתולדותיו, ואין איסור אף מדרבנן לבשל בחמה"

ב. תולדות האש (=תולדות האור) גם כן אסורות לבישול – אין מחלוקת

ג. האם מותר לבשל ב"תולדות החמה"? למה?

"כשם שאסור לבשל באור כך אסור לבשל בתולדת האור, כגון ליתן ביצה בצד קדרה או לשברה על סודר שהוחם באור כדי שתצלה; ואפילו בתולדת חמה, כגון בסודר שהוחם בחמה, אסור גזירה אטו תולדת האור, וכן אסור להטמינה בחול או באבק דרכים שהוחמו מכח חמה אבל בחמה עצמה כגון ליתן ביצה בחמה או ליתן מים בחמה כדי שיוחמו, מותר" (שולחן ערוך, שי"ח, ג)

"המבשל מאכל במים שרתחו ע"י אש עובר איסור דאורייתא זהה למניח תבשיל על גבי האש עצמה, מפני ש"תולדות האור (=האש)" דינם כ"אור עצמו". לא כן הדבר לגבי בישול בחמה. מותר לכתחילה להניח תבשיל בחמה כדי לבשלו, אך מאידך מים (או חול) שרתחו בחמה אסור מדרבנן לבשל באמצעותם תבשיל אחר (ובלשון חז"ל - "תולדות חמה" אינם כ"חמה עצמה"). הסיבה שחז"ל אסרו לבשל ב"תולדות חמה" היא גזירה שמא אנשים יטעו ויחליפו בינם ובין "תולדות האור" (שבישול בהם הוא איסור דאורייתא!) (לקסיקון צומת)

ד. דיון משנה – שימוש במים חמים מדוד שמש לבישול בשבת

"האם דינם של המים המתחממים בקולטים כ'בישול בחמה' ומותרים לשימוש בשבת? פוסקי דורנו נחלקו בעניין זה והעלו בעיות שונות: יש שקבעו שמכיון שהמים מתחממים בעזרת קולטי שמש ולא בחימום ישיר, דינם כ"תולדות חמה" - שנאסרו מדרבנן. חשש נוסף קיים בגלל חזרת המים החמים מהקולטים אל הדוד, שם הם עלולים להתערב עם מים קרים ולבשלם (והרי המים שהתחממו בקולטים ודאי דינם כתולדות חמה האסורים מדרבנן). ויש שטענו שבדודי

השמש שבימינו, שבכולם מותקנת גם אופציית חימום חשמלית (גוף חימום), קיים חשש שמא אנשים יטעו ויבואו להתיר גם חימום חשמלי (כשם שחז"ל אסרו תולדות חמה שמא יחליפו בינם ובין תולדות האור". (לקסיקון צומת)

ה. האם תנור שמש הוא בחזקת "חמה" או "תולדות החמה"?

"(המקלים בעניין דוד שמש) טענתם היא -שפשוט שקרני השמש שמוקרנים דרך הקולטים נחשבים כחמה ולא כתולדות החמה, וכפי שהעלה בספר שביתת השבת (מלאכת מבשל הערה מד) שבישול דרך קרני שמש שעוברים דרך זכוכית מגדלת נחשבים כחמה ולא כתולדות חמה, בניגוד לדברי הלק"ט שהביא שם שהחמיר אף בזה... על הטענה הראשונה בעניין קרני השמש, אין להשיב אלא מסברא, שמסתבר מאוד לומר שכל שהחום נוצר מחמת קרני השמש, זה נחשב כחמה, על אף שהזכוכית מרכזת את חום השמש."

"עוד יש להעיר שיש מקום לחלק בין בישול בגג חמה, שכולם מבינים שהחום הוא מן החמה, משום שהאדם מחמם לחום החמה,

ועל אף שבפועל החום הוא גם בגג, האדם מבין שהבישול הוא מן החמה, ואילו בנדון של דוד שמש, ותנור סולארי, הבישול נעשה ממש כבישול בדוד חשמל ותנור חשמל, אלא שמקור האנרגיה שונה, והיה מקום לומר, שזה דומה לבישול בתולדות חמה, שעלולים להתחלף בינם לבין תולדות אור. מאידך, כיוון שמחמת הקולטים ניכר שמדובר בתנור שמבשל מכוח החמה, אולי בכל זאת זה דומה לבישול בגג לשיטת המהרש"ל."

ו. האם זה בכלל בחזקת "בישול"?

רש"י (שבת לט) ביאר שהסיבה שלא נאסר בישול בחמה הוא משום שאין דרך בישולו בכך. מפשט לשון רש"י נראה שהסיבה שאין איסור לבשל בחמה, היא מפני שלא כך הדרך לבשל. היה מקום להבין שכוונתו של רש"י היא שהיות והדבר נעשה בשינוי, אין בזה איסור

יכול יהא מותר תלמוד לומר כי אם צלי אש היכי דמי נא אמר רב כדאמרי פרסאי אברנים

I might have thought **that it is permitted** to eat it raw *ab initio*. Therefore, **the verse states: "But roasted with fire"**([Exodus 12:9](#)). This teaches that the mitzva is to roast the Paschal lamb with fire, *ab initio*. The Gemara asks: **What are the circumstances** of cooking that are defined as *na*, partially roasted? **Rav said: As the Persians say: *Avarnim***, half roasted.

אמר רב חסדא המבשל בחמי טבריא בשבת פטור פסח שבשלו בחמי טבריא חייב

Rav Ḥisda said: One who cooks food in the hot springs of Tiberias on Shabbat is exempt. One violates the Shabbat prohibition of cooking only if he uses a fire. In the case of a **Paschal lamb that was cooked**, i.e., boiled, **in the hot springs of Tiberias**, one is **liable** for boiling the offering.

מאי שנא בשבת דלא תולדות אש בעינן וליכא פסח נמי לאו תולדות אש הוא

The Gemara asks: **What is different with regard to Shabbat, that** one is **not** punished for cooking in this manner? The reason is **that** a fire, or a **fire derivative, is required** for an act to be defined as cooking on Shabbat, **but there is no fire here**, as the hot springs are not generated by fire. If so, **with regard to the Paschal lamb as well, it is not a fire derivative**, and it should not be considered boiling with regard to this prohibition either.

אמר רבא מאי חייב דקתני דקא עבר משום צלי אש

Rava said: What is the meaning of the word liable that Rav Ḥisda taught? It means **that** in doing so **one violated** the positive mitzva, **due to** that which is written: **"Roasted with fire."** In other words, one who boils the Paschal lamb in the hot springs of Tiberias did not in fact violate the prohibition of boiling the Paschal lamb, but he has also not fulfilled the positive mitzva to roast the offering.

רב חייא בריה דרב נתן מתני לה להא דרב חסדא בהדיא אמר רב חסדא המבשל בחמי טבריא בשבת פטור ופסח שבשלו בחמי טבריא חייב שעבר משום צלי אש

Rav Ḥiyya, son of Rav Natan, teaches this interpretation of Rav Ḥisda's statement explicitly, i.e., that **Rav Ḥisdahimself said: One who cooks in the hot springs of Tiberias on Shabbat is exempt, and** with regard to a

Paschal lamb that was cooked in the hot springs of Tiberias, one is liable to receive punishment for this act. In doing so, **he violated** a positive mitzva, **due to** that which is written: **“Roasted with fire.”**

אמר רבא אכלו נא

Rava said: One who **ate** the Paschal lamb **partially roasted**.

(בבלי, פסחים, מ, ע"א)

[For further study please see the file Shiur12and13CookingOnShabbat](#)